

Судові та правоохоронні органи України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів

В навчальному посібнику розкриті загальні положення про правоохоронну систему органів, до якої належать суди, прокуратура, органи досудового розслідування, органи виконавчої влади, що реалізують державну політику в тій чи іншій сфері правоохоронної діяльності: Міністерство внутрішніх справ, Міністерство юстиції, Служба безпеки України, державна виконавча служба, адвокатура, нотаріат та інші установи.

Структура посібника визначена навчальною програмою дисципліни та побудована на найбільш оптимальному та легкому поданні матеріалу студентам - у запитаннях і відповідях, при цьому відповідь на питання викладена та розкрита чітко, стисло та зрозуміло.

Навчальний посібник розрахований на студентів, слухачів, аспірантів юридичних пачальних закладів.

ВСТУП

Конституцією України закріплене основне завдання держави і державних органів щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Це обумовило необхідність створення дієвого інституційного механізму його реалізації.

Саме на це спрямовуються зусилля усіх гілок державної влади (законодавчої, виконавчої і судової). Кожна з цих гілок влади діє у межах власної компетенції і за допомогою властивих саме ним засобів. Так законодавча влада здійснює законодавчу діяльність, виконавча влада – публічне управління, а судова – правосуддя.

Проте, враховуючи складність і різноманітність вказаних правовідносин, існує низка державних органів, які Конституцією і законами України не віднесено до жодної із цих гілок влади, але вони виконують важливі функції і у межах своєї компетенції здійснюють охорону та захист існуючого правопорядку, при цьому їх діяльність не можна обмежувати приналежністю до певної гілки влади. Об'єднуючою ознакою діяльності цих органів є їх **правоохоронна функція**.

Таким чином ці органи зазвичай називають саме **правоохоронними органами**. Враховуючи цю їх особливість, вказані органи можна вважати особливими державними інституціями, що об'єднані перш за все не місцем, яке вони посідають в організаційній архітектурі державного механізму, а переважно їх функціональним призначенням. При цьому їм властива ще одна ознака, що властива тільки цим органам – нею є особливі засоби, які вони можуть використовувати для виконання своїх чисельних і різноманітних завдань і функцій, а саме **заходи державного**

примусу (які не можуть застосовувати інші владні суб'єкти).

Але слід чітко розуміти, що у доктринальному сенсі в вітчизняній правовій науці не надано визначення поняттю «правоохоронні органи», не визначено, які саме органи належать до правоохоронних, відповідно відсутні і однозначні критерії віднесення тих чи інших органів до цієї групи.

Не дивно, що у навчальній та науковій літературі пропонуються різні точки зору як на розуміння сутності цих органів, так і на їх систему та види. А зміни у законодавстві доповнюють складність визначення, класифікації та впорядкування цієї дисципліни.

Останні юридичні новації спонукали у законодавстві та в юридичній теорії виокремлювати із системи правоохоронних органів контрольно-наглядові та правозахисні органи, які мають низку особливостей, що стосуються як покладених на них завдань і функцій, так і засобів їх реалізації. Ці новації у свою чергу вплинули на пропонований матеріал.

В цілому ж у цьому виданні збережена закладена давно побудова, коли матеріал подається у найбільш сприятливій і доступній для студентів формі – у запитаннях і відповідях, при цьому відповідь на питання викладена та розкрита чітко, стисло та зрозуміло. Даний посібник стане у пригоді всім, хто бажає озброїти себе системою знань з дисципліни «Судові та правоохоронні органи України», без яких неможлива власне успішна практична діяльність кожного юриста.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДОВОЇ, ПРАВООХОРОННОЇ, КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ТА ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Основні поняття, предмет, система та нормативні джерела навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи»

Конституція України визнала забезпечення прав і свобод людини та громадянина головним обов'язком держави. Система їх забезпечення охоплює, крім іншого, охорону та захист від можливих посягань і поновлення прав у разі реального їх порушення.

Із цією метою державою створюється відповідний механізм, який на постійній основі має охороняти і захищати ці права та свободи. Його наріжний камінь є спеціальні державні структури, що покликані здійснювати охорону та захист прав і свобод людини, її життя, здоров'я, честі, гідності та майна, – судові, правоохоронні, контрольно-наглядові та правозахисні органи.

Судові органи (суди) – реалізують судову владу в Україні у відповідності до приписів Конституції. Суди, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечують кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Правоохоронні органи – це є державні органи, на які законодавчими актами покладено здійснення однієї або декількох правоохоронних функцій і для яких їх виконання є основним

перманентним завданням.

Контрольно-наглядові органи є суб'єктами публічного управління і здійснюють контрольно-наглядову діяльність як одну з основних функцій цього управління.

Правозахисні органи надають правову допомогу юридичним особам, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства у спірних питаннях з охорони права, основних прав особи і основоположних свобод.

Таким чином, на судові, правоохоронні контрольно-наглядові та правозахисні органи України покладаються завдання щодо забезпечення законності та правопорядку в державі, боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями, захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Навчальна дисципліна має назву «Судові та правоохоронні органи України», що відповідає навчальному плану, проте у Конституції та законах України, крім цих органів, виділяються як самостійні контрольно-наглядові та правозахисні органи, які також виконують функції щодо забезпечення та охорони прав і свобод людини та громадянина. Ці органи останнім часом отримали визнання як окремі ланки у системі правоохорони та правозахисту.

Ця дисципліна є вступною до загальнотеоретичних і спеціальних юридичних навчальних дисциплін, таких як теорія держави та права, конституційне право, адміністративне право, адміністративний процес, кримінальний процес тощо.

Предмет навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» утворюють знання про особливості організації, основи правового статусу та діяльність зазначених державних органів, а також про діяльність окремих недержавних структур, які співпрацюють із ними. Багато уваги приділено характеристиці

правового статусу посадових осіб цих органів, їх відповідальності та соціального захисту.

Метою вивчення дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» є засвоєння основних теоретичних положень, що стосуються змісту судової, правоохоронної та правозахисної діяльності, а також структури, завдань та функцій судових, правоохоронних і правозахисних органів, їх компетенції, підпорядкованості та взаємодії і правового статусу посадових осіб цих органів.

Систему дисципліни утворюють органічно пов'язані між собою знання щодо сутності та видів, завдань, функцій та організації судових, правоохоронних, контрольно-наглядових і правозахисних органів, статусу працівників цих органів, особливостей їх взаємодії тощо.

Нормативними джерелами навчальної дисципліни є Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, які визначають правовий статус судових, правоохоронних, контрольно-наглядових та правозахисних органів. Нині законодавство України є дуже нестабільним, до нього постійно вносяться зміни і доповнення, особливо це стосується законодавства у сфері правоохорони та правозахисту, тому в процесі вивчення цієї навчальної дисципліни передбачається всебічний аналіз численних законодавчих і підзаконних нормативних актів, які регулюють діяльність зазначених органів, з'ясування можливих шляхів удосконалення чинного законодавства, підвищення рівня готовності курсантів, студентів і слухачів до ефективного застосування його норм на практиці.

2. Судова система та діяльність судів

У відповідності до ст. 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суди України утворюють єдину судову систему, при цьому створення особливих чи надзвичайних судів є незаконним.

Отже, **судова система (судоустрій) України** становить сукупність усіх судів держави, наділених виключною компетенцією здійснювати правосуддя, заснованих на єдиних засадах організації і діяльності.

Судову систему України складають суди загальної юрисдикції і та Конституційний Суд України, який є єдиним органом конституційної юрисдикції.

Суди загальної юрисдикції можуть бути загальними і спеціалізованими. Третейські суди не входять до судової системи України.

Судова діяльність є різновидом юрисдикційної діяльності, якій властиві універсальні ознаки як правоохорони, так і правозахисту. На відміну від правоохоронної діяльності, судова діяльність має ширший предмет, а отже й інший механізм забезпечення права, який охоплює захист права не лише в публічних, але й у приватних справах. Специфіка судової діяльності полягає в тому, що їй властиві такі ознаки державної влади, як юрисдикційність, публічність і субординаційність.

Суди є **самостійними та незалежними** в своїй діяльності (ст. 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Вони нікому не є підзвітними і мають повноваження, якими їх наділено за відповідним законом, а акти суду, що набрали законної чинності, є обов'язковими у конкретній справі. Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага

ЗМІСТ

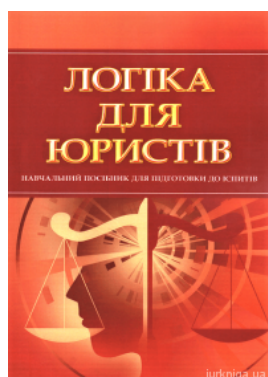
ВСТУП.....	3
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДОВОЇ, ПРАВООХОРОННОЇ, КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ТА ПРАВОВАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	5
1. Основні поняття, предмет, система та нормативні джерела навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи».....	5
2. Судова система та діяльність судів.....	8
3. Система правоохоронних органів та їх діяльність.....	10
4. Контрольно-наглядова діяльність.....	13
5. Правозахисна діяльність.....	17
ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ.....	19
6. Поняття судової влади.....	19
7. Принципи організації судової влади.....	21
8. Співвідношення судової влади та правосуддя.....	21
9. Судді і присяжні.....	22
СУДОВА СИСТЕМА В УКРАЇНІ.....	26
10. Загальне поняття судової системи.....	26
11. Конституційний Суд України.....	26
12. Верховний Суд.....	37
13. Вищі спеціалізовані суди.....	44
14. Апеляційні суди.....	50
15. Місцеві суди.....	53
16. Забезпечення діяльності судів.....	56
17. Державна судова адміністрація України.....	57
18. Служба судової охорони.....	61
19. Вища кваліфікаційна комісія суддів.....	65
20. Національна школа суддів України.....	67
21. Вища рада правосуддя.....	68
22. Громадська рада доброчесності.....	71

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ.....	73
23. Прокуратура України.....	73
24. Міністерство внутрішніх справ України.....	88
25. Національна поліція України.....	102
26. Державна прикордонна служба України.....	137
27. Державна міграційна служба України.....	160
28. Державна служба України з надзвичайних ситуацій.....	181
29. Національна гвардія України.....	202
30. Служба безпеки України.....	210
31. Державне бюро розслідувань.....	221
32. Національне агентство з питань запобігання корупції.....	235
33. Національне антикорупційне бюро України.....	247
34. Міністерство юстиції України.....	259
35. Державна кримінально-виконавча служба України.....	270
36. Інші правоохоронні органи.....	276
КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВІ ОРГАНИ.....	309
37. Рахункова Палата.....	309
38. Державна інспекція ядерного регулювання України.....	316
39. Державна екологічна інспекція України.....	319
40. Інші контрольно-наглядові органи.....	323
ПРАВОЗАХИСНІ ОРГАНИ.....	349
41. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.....	349
42. Уповноважений Президента України з прав дитини.....	355
43. Уповноважений із захисту державної мови.....	358
44. Адвокатура.....	364
РЕКОМЕНДОВАНА ТА ВИКОРИСТАНА	
ЛІТЕРАТУРА.....	371

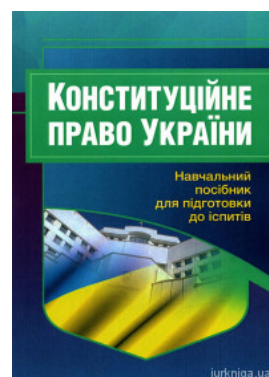
Книги, які можуть вас зацікавити

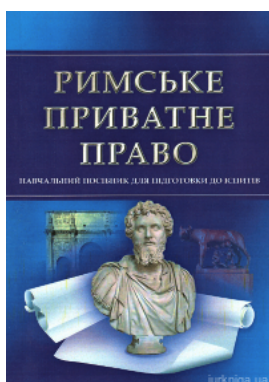
Кримінальний кодекс
України

Логіка для юристів.
Навчальний посібник
для підготовки до
іспитів

Конституційне право
України. Навчальний
посібник для
підготовки до іспитів

Римське приватне
право. Навчальний
посібник для
підготовки до іспитів

Цивільний Кодекс
України

Конституція України

Перейти до галузі права
Судова практика

Перейти на сайт →